

Toidu hinna arutelu Metsaülikoolis: toidu hind sõltub sisendite hindadest ja globaalsetest arengutest

10. Metsaülikool jätkus aruteluga toidu hinna teemal. Avaettekande pidas Ruve Šank, Eesti pikaajaline esindaja ÜRO toidu- ja põllumajandusorganisatsiooni juures. Oma ettekandes keskendus ta paljus küsimusele toidu tootmisele kuuluvatest ressurssidest ja tasakaalustamatusele maailma ressurssides ning demograafilistes arengutes. Käitumisökonomika doktor Marit Hinnosaar nentis, et ehkki toidu hinnad on kasvanud, on arenenud maailmas palgad reeglina kasvanud kiiremini ning on suur probleem ületoitumise ja rasvumisega. Maaülikooli professor Rando Värnik peatus põllumajandustootmise sisendite kulul, mis otseselt kandub üle toidu hinda. Eesti Konjunktuuriinstituudi juht Marje Josing kõneles oma pikaajalise kogemuse põhjal sellest, et toidu hindasid on väga keeruline prognoosida, ent kindel on see, et Eesti toidu hind kujuneb maailmaturul.

„Laias laastus läheb raisku umbes pool toodetud toidust. Selle valmimisse on pandud vett, energiat, tööaega. Kui vaatame näiteks, et mageveest 70% läheb põllumajandusse, siis võiks öelda, et sellest pool on ilmaasjata ringlusse pandud. See on kuritegelik ressursside kulutamine,“ rääkis Ruve Šank. „Toidu tootmist survestab väga jõuliselt demograafiline probleem. Peame olema Hiinale laste arvu piiramise eest tänulikud. India seda näiteks ei reguleeri ja lähebki peagi Hiinast rahvaarvult mööda. Kahanevate ressursside tingimustes on eksponentsiaalselt kasvav tarbimine väga tõsine probleem. Enamik toidu tootmisel kasutatavaid ressursse on ammenduvad või halvasti taastuvad ja kui need ka taastuvad, tarbime neid ikka liiga kiiresti. Juba praegu kulutame korda korda rohkem kui loodus taastub ja aastaks 2050 on see vahe kolmekordne. Mingid tagajärjed peavad sellel olema,“ rääkis Šank.

„Kuidas saaksime olukorda mõjutada? Palju on räägitud sellest, et maa ja muude ressursside kasutust saab maksustada. Näiteks veest rääkides on maks oluline mõjur. Mistahes sisendite maksustamine kajastub kohe aga ka toidu hinnas. Lisaks juba mainitud mõistlikum tarbimine. Toomisel peaks arvestama taastuvust, säilivust, jõukohasust. Suured toiduketid peaksid silmas pidama oma ökoloogilise jalajälje muutmise vajadust. Kaubanduseta ei saa, aga selle juures peaks olema oluline kohalikkuse suurendamine, mõistlik arendamine,“ kõneles Šank.

„Samal ajal on jätkuvalt maailmas terve hulk riike, kus suur osa inimestest kannatab alatoitumise all. Aafrika on endiselt probleemiks. Kui maailmas keskmiselt on inimese kohta toitu aasta 40 kilo, siis Aafrikas vaid 15 kilo. Samal ajal kasvab rahvastik jõudsalt. Ka sõjalised konfliktid leiavad viimasel ajal sageli aset piirkondades, kus toidu või selle tootmiseks vajalike ressursside kättesaadavus on piiratud,“ kommenteeris Šank globaalseid tasakaalustamatusi.

Rando Värnik rõhutas, et toidu hinnad maailmaturul on viimasel ajal väga muutlikud ja peame arvestama sellega, et hinnad jäävad pigem kõrgemale tasemele. „Toidu hindasid mõjutavad oluliselt tootmissisendite hinnad. Näiteks väetiste hinnad on viimastel aastakümnetel mitmekordistunud, diiselmootori hindu mõjutavad oluliselt erinevad maksud ja aktsiisid, mis annavad osadele riikidele konkurentsieelise. Kolmas oluline sisend, tööjõukulu, on täna Balti riikide põllunduses Euroopa vaates küll üks madalamaid, aga pigem tõusvas trendis. Oma mõju on ka maa rendi hinnal. Kõigi nende sisendite kulu mõjutab otseselt toidu hinda. Tarbijatena unustame tihti, et põllundustootjad

kasutavad paljuski rahvusvaheliselt kaubeldavaid ressursse, mille hind kujuneb rahvusvahelisel turul ja see mõjutab otseselt toidukauba hinda poeriiulil," kõneles ta.

Marit Hinnosaar kõneles, et arenenud maailmas ei ole probleem alatoitumine, vaid hoopis liigne söömine. „Viimase 50 aastaga on hüppeliselt kasvanud liha ja maiustuste tarbimine. Seda on põhjustanud nii urbaniseerumine, jõukuse kasv kui oma toidu ise tootmisest loobumine. Liigsöömist toetab ka reklaam. Kui palju sõltub toidu tarbimine aga hinnast? Värske uuringu kohaselt võib öelda, et kui USAs oleks toit sama kallis kui Prantsusmaal, siis sööksid ameeriklased peaaegu sama vähe kui prantslased. Valitsustel on seega viise, kuidas hindasid mõjutada. Erinevad maksud ja regulatsioonid võivad lõpuks muuta ebatervisliku toidu vähem kättesaadavaks. Paljud riigid, sealhulgas näiteks ka Soome, ongi viimasel ajal kehtestanud suhkru- ja rasvamakse. Omaette küsimus on, kuivõrd neil maksudel on reaalsele käitumisele mõju. Üldiselt on leitud, et vajalik on päris suur maksutõus. Oluline on lahendada ka probleem, et inimesed ei saaks käia üle piiri odavamalt maksustatud toidukaupa hankimas. Näiteks soomlased käivad nüüd Tallinnas lisaks alkoholile ka šokolaadi ostmas. Kokkuvõttes: toidu hinnad on küll suurenenud, arenenud maailma jaoks oleks aga parem, kui need oleksid veelgi suuremad," nentis Hinnosaar. Jaapanis mõõdetakse inimeste vööümbemõõtu ja trahvitakse ettevõtteid, kus ülekaalulised töötavad.

Marje Josing tõi välja Eesti olulise plussi: „Oleme suutelised oma inimesed ise ära toitma – meil on vett, põldu, puhast õhku. Võtame seda väga loomulikult, aga paljude riikidega võrreldes on see salarelv tulevikuks.“ Samas nentis ta, et Eestis on täna kindlasti probleemiks suur sundkulutuste, sealhulgas toidukulude osakaal leibkonna eelarves. „Siiski on toidu ületarbimine kindlasti probleem ka Eestis. Kui vaatame poes ringi, siis pool RIMI saalist moodustavad asjad, mida me üldse ei vaja: värviline vesi, värvilised kommid, kartulikrõpsud jne. Nii on toidutööstus omal moel täna meelelahutusmajanduse osa. Peaksime leidma efektiivsemaid viise, kuidas suunata inimesi tervislikuma toitumise suunas," rääkis Josing. „Omaette probleem on ka see, et Eesti inimene kulutab suitsule ja alkoholile ühe kuupalga aastas.“